

100-årsjubileum

Gamla krematoriet på
Norra kyrkogården

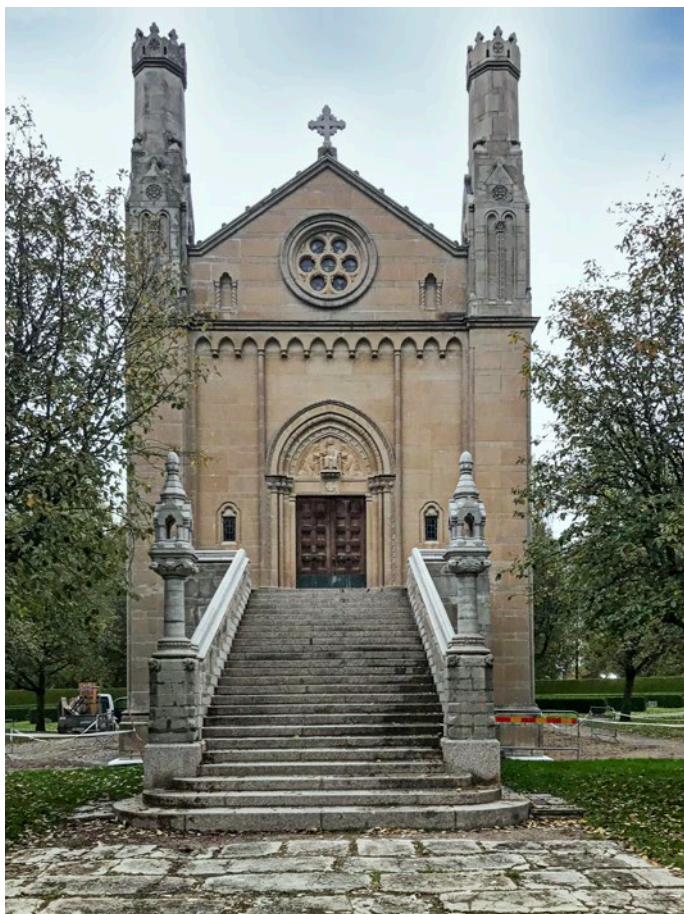

Intresset för kremering, eller eldbegängelse som det tidigare kallades, växte fram i slutet av 1700-talet. Det dröjde dock tills 1876 innan det första krematoriet på kontinenten invigdes i Milano. 1921 invigdes Gamla krematoriet på Norra kyrkogården i Örebro.

Allmänt om eldbegängelse och kremering

Eldbegängelse, senare kremering, var förhärskande i Norden från bronsåldern till medeltidens början då kristendomens införande medförde att jordbegravning blev allmän. Intresset för kremering som en modern, västerländsk begravningsform växte fram vid slutet av 1700-talet. Vid mitten av 1800-talet fick eldbegängelseidéerna ett starkare fotfäste. Till detta bidrog de rent praktiska problemen med jordbegravningar i de växande storstäderna.

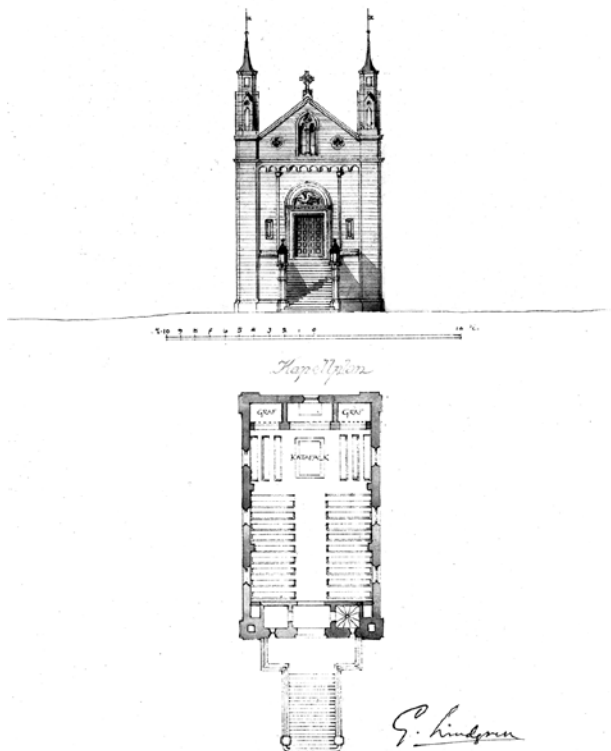
Från kyrkligt håll fanns länge ett starkt motstånd på tankarna mot eldbegängelse. Katolska kyrkan var länge avvisande. Också inom de evangeliska kyrkorna var motståndet till en början starkt p.g.a. eldbegängelserörelsens ideologi.

Kremering i Sverige

Den främste föregångsmannen för kremering i Sverige var ingenjören Per Lindell (1840-1902), på vars initiativ Svenska likförbränningsföreningen bildades 1882. Sveriges första provisoriska ugn byggdes 1887 vid Stockholms Norra begravningsplats. En permanent anläggning uppfördes 1909, efter ritningar av Gustaf Lindgren. I Göteborg uppfördes ett krematorium 1890.

Inledningsvis var Svenska kyrkan negativt inställd, men ändrade sig efterhand, och vid bygget av det femte svenska krematoriet i Luleå 1930 var det första gången som Svenska kyrkan stod för finansieringen.

Kremering i Örebro

I Örebro bildades en lokalavdelning av Svenska Likbränningsföreningen 1888 av ett 50-tal personer, som var intresserade av likbränningsiden. Man samlade in pengar för att bygga ett krematorium men de insamlade medlen blev begränsade. Först genom en stor donation år 1918 av grosshandlare LE.Andersson blev idén möjlig att förverkliga.

I december 1921 invigdes krematoriet som det tredje i landet. Den förste som kremerades där var donator själv, den 23 oktober 1922. Under de första åren var antalet eldbegängelser få. Till de mera bemärkta personerna under denna tid hörde författarinnan Ellen Key år 1926. Antalet kremationer ökade successivt. Först 1949 blev eldbegängelsen avgiftsfri för församlingsbor.

Krematoriet moderniserades vid renoveringsarbeten 1952. Det var i bruk till 1975, då det ersattes av en ny byggnad längre norrut på Norra kyrkogården.

Ellen Keys begravning 1926. Foto. S. Lindskog. ÖLM

Gamla krematoriet i Örebro

Arkitekt för krematoriet blev Gustaf Lindgren (1863-1930), som ritat krematoriet på Norra kyrkogården i Stockholm några år tidigare (1907-1909). Han blev 1887 arkitekt vid Överintendentsämbetet, 1889 fängvårdsstyrelsens arkitekt samt 1890 hovintendent. Han ritade en rad officiella byggnader, bl.a. fängelser, kyrkor och krematorier.

Krematoriet uppfördes 1921. Redan 1928-29 byggdes trappan om då den var för brant för att bära kistor i och drogs med fuktproblem, trappan förlängdes med två meter vid detta tillfälle. En modernisering genomfördes 1952 under ledning av arkitekt Erik Fant. Krematoriet genomgick också en utvändigt renovering av fasader och tak 1993. Utöver detta har utvändiga åtgärder gjorts i form av ny plåt i gesimsränna och det östra tornet genomgått någon form av åtgärder under tidigt 2000-tal.

Byggnadens exteriör

Hela fasaden är klädd med gråbrun orthocerkalksten, enligt uppgift levererad av Kumla kalkgruva d.v.s. Yxhultskalksten. All sten förutom vissa partier av de dekorhuggna delarna har en fint tandhuggen yta. I entretrappan är blocksteg, hållar i vilplan samt det första skiftet på balustradens insida huggna av rödgrå granit.

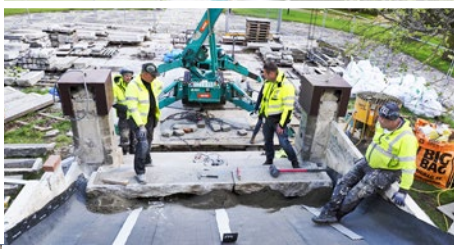

Restaurering 2020-2021

Skador

Ytlig avbladning förekommer på ett stort antal stenar. Framför allt i stenarnas kanter/hörn mot fog. Spritt över fasad fanns ett antal stenar med dålig teknisk kvalitet med djupgående vittring och materialnedfall. Dessa problem märktes främst i takfotslisten, i rundstaven som finns i byggnadens hörn, i de två hörntornen samt i entrétrappans murar-balustrader. Utöver detta var flertalet stenar i de två armaturtornen i mycket dåligt skick med helt uppfläktade ytor och djupgående sprickbildning. Trappan var otät och fukt hade trängt ner via vittrande fogar vilket medfört att fog- och sättbruk har frusit sönder, bruket har svällt vid frysning varigenom stenarna i murar och balustrad tryckts isär.

I det östra hörntornet, som tidigare fungerade som skorsten med rökgaskanal från ugnen, hade större partier av stenbeklädningen lägesförskjutits. Tydligast kunde detta ses i tornfasad mot söder och väster men samma skadeprocess fanns även i övriga sidor.

Åtgärder

På fasader har åtgärderna begränsat sig till att ersätta sten med djupare skador. Ytliga skador har varsamt borststats rena. Skadade stenar på listverk har ersatts med ny sten. Trappan har i sin helhet demonterats och återuppbyggt från grunden med nytt tätskikt och generellt ny sten på utsatta delar. Lyktorna har demonterats och stora delar av lyktorna har försetts med ny sten. Befintlig kvarvarande sten har lagats varsamt.

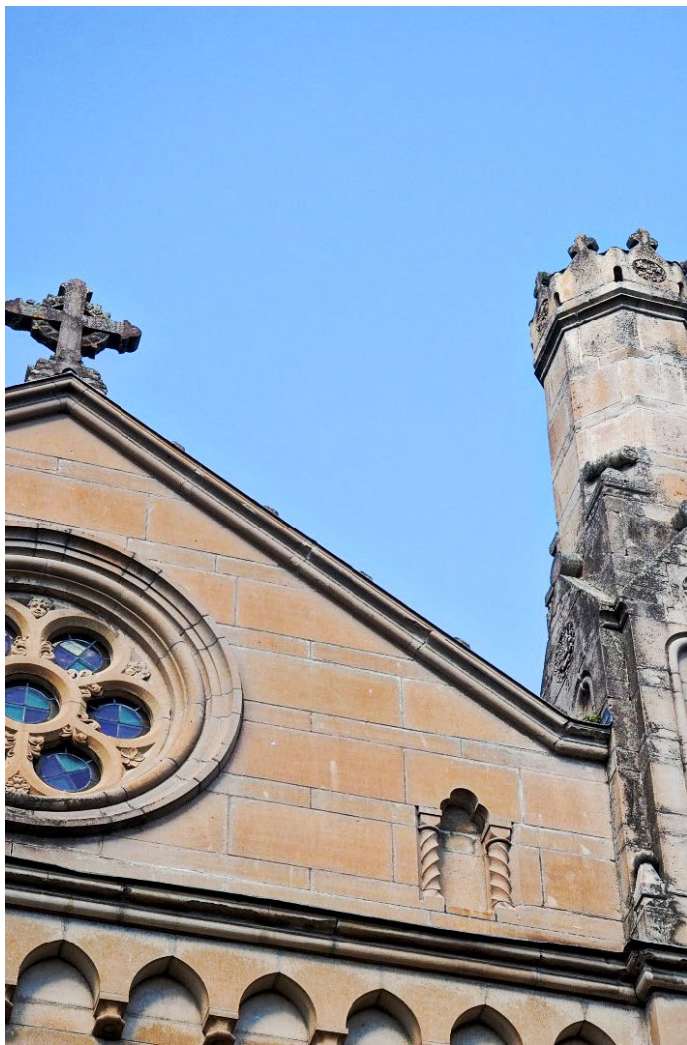
Det sydöstra tornet har åtgärdats med några stena bytts ut, andra som rubbats ur sitt läge har demonterats och återmonterats. Plåtarbeten har restaurerats och delvis gjorts om helt runt tornet.

Alla arbeten har gjorts med material som så nära det går är lika ursprungligt material. Ny kalksten har valts med kulör nära befintlig och synliga delar har tandhuggits fint. Kalkbaserat fogbruk och finkornigt lagningsbruk har använts till fogning och lagning.

Källa: Vård- och Underhållsplan för Gamla krematoriet, dat 2006-11

Arbetsbeskrivning för Gamla krematoriet, Mikael Traung, 2017-09-28

Wikipedia avseende information om historisk information om kremering/ eldbegängelse

Kyrkogårdsförvaltningen

Storgatan 27, 703 63, Örebro

Telefon: 019-15 45 60

E-post: orebro.kyrkogardsforvaltning@svenskakyrkan.se

**Krematoriet, Mäster Olofs kapell, Befrielsens kapell,
Hoppets kapell och Stillhetens kapell**

Kyrkogårdsvägen 4, 703 75 Örebro

Telefon: 019-15 45 95